

Danske krigergrave i Sydslesvig og Holsten

Oberst W. E. O. Lawaetz

2. SLESVIG OG OMEGN

a. Valpladsen ved Isted.

Under kampen ved *Helligbæk* den 24. juli 1850 — dagen før selve slaget — blev sekondløjtnant *Nordberg* ved 9. liniebataillon dødeligt såret. Ambulancesoldater bar ham tilbage, men måtte efterlade ham i *Popholt* skov, da båren gik itu. Da de kom tilbage, var løjtnanten død. Han blev begravet i skoven, hans grav er vist på fig. 73. Det smukke egetræskors bærer indskriften: »Kong Frederik VII Folkekjære satte dette minde«.

Den ensomme grav i den stille skov hørte tidligere til vore smukkeste krigergrave. Under den sidste krig og i årene derefter er skoven blevet helt ryddet for at skaffe brændsel, og nu står korset mellem træstubbe, tørt præriegræs og brombærranker, som vestenvinden susser henover. Der plantes ganske vist træer igen, men det vil vare mange år, inden vi igen har graven i den stille skov.

I VK. XV er på fig. 251 vist general *Schleppegrells* mindesten i et af de mange levende hegn på stedet, hvor generalen faldt. Samme dag faldt som bekendt oberst *Læssøe* under 12. lette bataillons angreb på Grydeskov. Uden at ænse kuglerne red obersten op på en høj nord for skoven, sydøst for Isted sø, og her fik han sit banesår. Fig. 74 viser mindestenen rejst på stedet, hvor han faldt.

Fra højen er der en overordentlig smuk udsigt over valpladsen. I det hele taget har grave og mindesten ved Isted og i egnen nord for Slesvig alle en sjælden smuk, karakteristisk og afvekslende beliggenhed. Der er allerede nævnt løjtnant *Nordbergs* grav i skoven, general *Schleppegrells* mindesten i hegnet, oberst *Læssøes* på højen — men det gælder også de andre:

Våbenmester *Kraghs* mindesten mellem Katrinebjerg skov og Langsøen med udsigt over sidstnævnte.

Soldatergraven i en have i Nybjernt.

En dansk artillerists grav i landevejsgrøften i alleen ved Falkenberg, se fig. 75.

37 danske soldaters grav ved Nykro med en pragtfuld udsigt over kornmarker og enge til nære og fjerne skove.

Løjtnant *Brorsons* ensomme grav på toppen af en kæmpehøj med vide udsigter ved Engbro.

Det danske og slesvig-holstenske fælles gravsted på Norders Farendsted kirkegård.



Fig. 73.
Popholt.
Sekondløjtnant
Nordberg af
9. liniebataillon.
(24. juli 1850).



Fig. 74.
Isted.
Mindesten for oberst
W. H. F. A. *Læssøe*.
(25. juli 1850).



Fig. 75.
Falkenberg.
En dansk artillerists
grav i vejkanthen,
død under tilbagetoget
fra Slesvig
den 23. april 1848.



Fig. 76.
Slesvig.
Michaeli kirkegård.
De danske krigergrave,
i midten
hovedmonumentet.

Fig. 77.
Hedeby kirkegård.
36 danske soldater
af 1., 9., 11.
og 20. regiment
faldne på Kongshøj og
ved Dannevirke
3. februar 1864.
Bemærk Dannebroget
på korsset.
I baggrunden
monumentet for
østrigske faldne.



Fig. 78.
Øverselk.
Fællesgrav for danske
og østrigske soldater.
I forgrunden
den danske sten.



Fig. 79.
Øverselk.
Forgylder
Niels Christensen,
menig ved 1. regiment,
falden her
3. februar 1864.



grav« liggende idyllisk på toppen af en vold langs en markvej, i et hjørne af et levende hegn, se fig. 79. Da den faldne var forgylder, holdes indskriften altid i guld, hvad selv de vanskelige forhold under og efter krigen ikke kunne hindre. Gravstedet i haven i *Øverselk*. Her hviler fire danske soldater, se fig. 78, en østrigsk major og 50 østrigske soldater. Grav i en have ved *Jagel* for 5 faldne danske krigere. I *Husby* sydvest

Fig. 80.
Slesvig.
Frederiksberg
kirkegård.
»Officersgravstedet«
for 11 danske officerer
faldne 23. april 1848
eller 25. juli 1850.



b. Slesvig by.

Her findes et meget stort antal krigergrave på de tre kirkegårde: *Militærkirkegården*, *Michaeli kirkegård* og *Frederiksberg kirkegård*. Tidligere er vist billeder fra militærkirkegården (VK. XV, fig. 260), Michaeli kirkegård (VK. XV, fig. 253) samt mindesmærket over 500 faldne fra 1850 ved Bustrup dam (VK. XV, fig. 252). Militærkirkegården med de høje smukke graner og de mange bregner har kun soldatergrave fra 1864. Michaeli kirkegård har et stort antal danske krigergrave i et særligt indhegnet område, se fig. 76. Udenfor området er madam *Esselbachs* grav.

På Frederiksberg kirkegård ligger krigergravene i to grupper. I et særligt område lige til venstre for indgangen findes en halv snes enkeltgrave. De blev i begyndelsen af den sidste krig flyttet hertil, da indgangen skulle lægges om. En anden gruppe ligger lige ved selve kirken, deriblandt det karakteristiske og smukke »Officersgravsted« for 11 danske officerer, faldne ved Slesvig den 23. april 1848 eller ved Isted i 1850, se fig. 80.

c. Syd og vest for Slesvig.

På kirkegården ved den gamle *Hedeby* kirke findes to gravsteder for danske soldater. I det ene hviler chefen for 3. jægercorps, oberstløjtnant *Magius* mellem premierløjtnanterne *v. Hoyer* og *v. Rømeling*. De faldt alle den 23/4 1848 i slaget ved Slesvig. I den anden grav hviler sammen med østrigske krigere 36 danske soldater faldne ved Kongshøj og Dannevirke den 3/2 1864, se fig. 77. I egnen syd for Slesvig findes tre grave for danske soldater faldne den 3/2 1864 under kampene foran Dannevirke. Det er: »Forgylderens grav« liggende idyllisk på toppen af en vold langs en markvej, i et hjørne af et levende hegn, se fig. 79. Da den faldne var forgylder, holdes indskriften altid i guld, hvad selv de vanskelige forhold under og efter krigen ikke kunne hindre. Gravstedet i haven i *Øverselk*. Her hviler fire danske soldater, se fig. 78, en østrigsk major og 50 østrigske soldater. Grav i en have ved *Jagel* for 5 faldne danske krigere. I *Husby* sydvest for Slesvig findes ved en gård graven for 7 danske dragoner, som faldt under ritmester *Würtzens* kendte rytterangreb i slaget ved Slesvig.

d. Brodersby.

På Brodersby kirkegård tæt nord for Mysunde findes et fælles gravsted med to danske krigergrave, nemlig 28 soldater fra treårskrigen, hvoraf de 22 er faldne i den sejrige kamp den 12/9 1850, samt en grav for 3 den 2/2 1864 ved Mysunde faldne danske soldater.